

Vilnius universiteto Ekologijos institutas

EUROPOS BENDRIJOS SVARBOS PAUKŠČIŲ RŪŠIŲ, KURIŲ APSAUGAI BŪTINA STEIGTI TERITORIJAS, MONITORINGAS

**Darbo vadovas: jaun. mokslo darbuotojas
Liutauras Raudonikis**

Darbo tikslas: Vykdyti Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, monitoringą.

Darbo uždaviniai:

1. Surinkti duomenis apie Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, gausą bei pasiskirstymą už Paukščių apsaugai svarbių teritorijų (toliau PAST) ribų.
2. Atlikti surinktų duomenų apie Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, gausą bei pasiskirstymą už PAST ribų analizę.
3. Įvertinti duomenis apie Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, gausą bei pasiskirstymą PAST ribose.
4. Atlikti surinktų duomenų apie Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, gausą bei pasiskirstymą PAST ribose analizę.
5. Įvertinti Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, apsaugos būklę PAST ir už jų ribų.
6. Pateikti rekomendacijas dėl vykdytų tyrimų efektyvumo ir reprezentatyvumo bei stebėtų Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių apsaugos būklės pagerinimo.
7. Pateikti tyrimų rezultatų bei atliktos analizės pagrindu ataskaitą apie Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, gausos ir pasiskirstymo bei apsaugos būklės ypatumus.

Tyrimų rezultatai

Surinkta mokslinė medžiaga Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių būklei bei grėsmėms jai įvertinti vadovaujantis aplinkos ministro 2005-02-28 įsakymu Nr.D1-116 patvirtinto Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, monitoringo 2005 metų plano dalyje „Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, monitoringas Natura 2000 tinkle“ nurodytu parametrų bei monitoringo apimčių sąrašu atitinkamai šiose minėtame įsakyme nurodytose monitoringo vietose – Blinstrubiškio miškas, Nemunas tarp Smalininkų ir Kulautuvos, Niedaus ežeras.

Vykdyti 16 Europos bendrijos svarbos paukščių rūšių (juodakaklio naro *Gavia arctica*, gulbės giesmininkės *Cygnus cygnus*, rudės *Aythya nyroca*, jūrinio erelio *Haliaeetus albicilla*, griezlės *Crex crex*, švygždos *Porzana porzana*, stulgio *Gallinago media*, dirvinis sėjikas *Pluvialis apricaria*, tikutis *Tringa glareola*, mažasis kiras *Larus minutus*, upinė žuvėdra *Sterna hirundo*, mažoji žuvėdra *Sterna albifrons*, baltaskruostė žuvėdra *Chlidonias hybrida*, juodoji žuvėdra *Chlidonias niger*, žalvarnis *Coracias garrulus*, meldinė nendrinukė *Acrocephalus paludicola*), perinčių populiacijų bei 6 migruojančių rūšių (rudakaklių narų *Gavia stellata*, sibirinių gagų *Polysticta stelleri*, klykuolių *Bucephala clangula*, didžiųjų dančiasnapių *Mergus merganser*, jūrinių erelių *Haliaeetus albicilla*, gervių *Grus grus*) sankaujų gausos įvertinimo bei pasiskirtymo ypatumų stebėjimai. Perinčių paukščių

stebėjimai vykdyti tiek PAST, tiek už jų ribų. Tuo tarpu migruojančių paukščių sankaupos stebėtos tik svarbiausiose jų susitelkimo vietose, kurioms suteiktas PASAT statusas. 2005 m. valstybinės aplinkos monitoringo programos perinčių paukščių monitoringo duomenų apžvalga ir įvertinimas pateikti sekančiu būdu:

1. Kiekvienos stebėtos rūšies duomenys analizuojami atskirai;
2. Analizės aprašymas pateikiamas atskiros rūšies principu;
3. Kiekvienos rūšies duomenys analizuojami laikantis vieningos analizės aprašo formos;
4. Rūšies analizės aprašą sudaro sekantys skyriai:
 - a. analizės būdai;
 - b. buveinės savybių pokyčio įvertinimas;
 - c. populiacijos gausos pokyčių įvertinimas ir būklės aptarimas;
 - d. rūšies apsaugos būklės įvertinimas;
 - e. rekomendacijos apsaugai.

Išvados

Surinkti duomenys parodė, kad:

- lyginti 2005 metų situaciją nėra su kuo, kadangi tai dažniausiai pirmi perinčių paukščių gausos monitoringo nuoseklių stebėjimų duomenys pasirinktose teritorijose, o ankstesnių metų medžiaga, jei tokia yra, buvo surinkta taikant kitus metodus arba renkama nenuosekliai ir nesistemiškai;
 - senesni duomenys, įvardinti kaip „gausos įvertinimas iki 2004“, dažnai rėmėsi ne metodiškai atliktų apskaitų, o turimų, dažniausiai fragmentišku, duomenų apie rūšies konkrečioje teritorijoje gausos ir paplitimo ypatumus įvertinimu;
 - 2005 metų monitoringo tyrimuose dalyvavę stebėtojai, dažniausiai metodikose numatytas apskaitas vykdė pirmą kartą, ne visi gerai žino tyrimų objektą, dauguma neturi metodiškai vykdomų paukščių apskaitų patirties;
 - kai kuriose PAST surinkti duomenys negali būti naudojami bendroje analizėje, nes akivaizdžiai neatitinka realios situacijos teritorijoje;
 - keliose PAST stebėjimai nevykdyti;
 - net ir metodiškai surinktų duomenų atveju, trūksta stebėjimų pakartojimų ir duomenų imties, kad statistiniais metodais įvertinti vykstančius populiacijų gyvavimo procesus;
 - kadangi 2005 m. surinktų duomenų nuoseklumas ir reprezentatyvumas dažnai skiriasi dėl labai skirtingos stebėtojų kvalifikacijos ir patirties, tokie duomenys nulėmė, kad statistiniai metodai duomenų analizė ir apibendrinimui, tais metais, praktiškai, nebuvo taikomi.
- Perinčių paukščių rūšių vietinių populiacijų gausos pokyčio tendencijos aptartos aprašomuoju būdu. Migruojančių paukščių sankaupų gausos įvertinimas neatliktas dėl 2005 metais surinktu duomenų stokos.

Literatūra

„Favourable conservation status“ – from legal interpretation to practical application. L.C. Charalambides (counsel). 10.12.2004. Guidance document for the „Habitats“ directive 92/43/EEC.

Avdanin V., Viksne J., Zubakin V., Kishchinskij A., Litvinenko H., Lobkov E., Nechaev V., Firsova L., Flint V., Judin K. 1988. Ptyci SSSR. Chaikovyje. Nauka.

- BirdLife International. 2000. European bird populations: estimates and trends., Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 10).
- BirdLife International. 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Cramp S. & Simmons K. E. L. (eds). 1977. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. I. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds). 1980. The birds of the western Palearctic. Vol. II. Oxford University Press, London.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. 1983. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. III. Waders to Gulls. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp S. (ed.) 1988. The Birds of the Western Palearctic. Vol. V. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp S. 1985. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. IV. Terns to Woodpeckers. Oxford University Press, Oxford.
- Dagys M., Švažas S., Žydelis R., Raudonikis L., Vaitkuvienė D. 2003. Žiemojančių vandens paukščių monitoringas. Monitoringo ataskaita AAA, 32 pp.
- Delany S., Scott D. 2002. Waterbird Population Estimates. Third Edition. Wetlands International Global Series No. 12. Wageningen, The Netherlands: Wetlands International.
- Gilbert G., Gibbons D.W. & Evans J. 1998. Bird monitoring methods. A manual of techniques for key UK species. Royal Society for the Protection of Birds.
- Lietuvos fauna. Paukščiai 1. 1990. V.Logminas (sud.).Vilnius: Mokslas.
- Lietuvos fauna. Paukščiai 2.1991. V.Logminas (sud.).Vilnius: Mokslas.
- Lietuvos perinčių paukščių atlasas. Petras Kurlavičius (red.) ir kt. 2006. Kaunas: Lututė.
- Raudonikis L. 2004. Europos Sąjungos reikšmės paukščiams svarbios teritorijos Lietuvoje. Lietuvos ornitologų draugija, Vilniaus universiteto Ekologijos institutas. Kaunas: Lututė.
- Raudonikis L. 2004. Lithuania. In: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12)
- Raudonikis L., Stanevičius V., Brazaitis G., Sorokaitė J., Treinys R., Dagys M., Dementavičius D. 2006. Europos bendrijos svarbos gyvūnų rūšių monitoringo metodikos. Paukščiai. Vilnius: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, Vilniaus universiteto Ekologijos institutas.
- Snow D.W. & Perrins C.M. 1998. The Birds of the Western Palearctic. Concise Edition, Vol. 1 & 2. Oxford University Press, Oxford.
- Tucker G.M. & Heath, M.F. 1994. Birds in Europe: their conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International.